

Tanınmış ailələr

Ötən əsrin əvvəllərində ölkəmizdə milli oyanış və mədəni tərəqqi hərəkatının sayılıb-seçilən ziyalılarından olan Mir Mahmud Kazımovskinin adı Azərbaycan milli teatr tarixinə ilk peşəkar aktyorlardan biri kimi yazılmışdır. Bu yolun tanınmış davamçıları olmuş oğul Rauf və nəvə Ələkbər Kazımovskilərin Azərbaycan milli mədəniyyətinin inkişafına layiqli xidmətləri ilə ölkəmizdə daha bir saoyad məşhurlaşmışdır.

Baba Mirmahmud Kazımovski

Nəslin ağsaqqalı – baba Mir Mahmud Kazımovski 1882-ci il fevralın 27-də Bakıda Mir Ələkbər kişinin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Gələcəyin görkəmli teatr xadimi, dramaturqu, rejissoru, pedaqoqu əvvəlcə mollaxanada oxumuş, sonra isə o dövrün yurdsevər maarif xadimi Həbib bəy Mahmudbəyovun üçsinifli rus-tatar məktəbində böyük aktyor və rejissor Hüseyn Ərəblinski ilə birgə təhsil almışdır. Onlar ilk dəfə səhnəyə də 1897-ci il martın 9-da “Lənkəran xanının vəzirini” tamaşasında birgə çıxmışlar. Bundan sonra Həbib bəyin istedadlı şagirdləri aktyor Cahangir Zeynalovun ev tamaşalarında, müxtəlif teatr truppalarında, teatr bölmələrində, hətta həvəskarların dərnəklərində aktyor kimi çıxış etmişlər.

Mir Mahmud Kazımovski “Axşam səbri xeyir olar” tamaşasında ilk dəfə qadın rolunda (Çimnaz xanım) çıxış etmiş, sonralar da qadın rollarını məharətlə ifa etmişdir. Buna görə dövrün cahil və nadan adamları, dəliqanlı gənclər dəfələrlə tamaşadan sonra Mir Mahmudun arxasında düşüb onu təhqir etmiş, dəstə ilə üstünə hücum çəkmiş, aşışaları qoparmışdılar. Bu təqib və tənədən yaxa qurtarmaq üçün gənc aktyor aşışalarda soyadını “Kazımovskaya” yazdırmağa məcbur olmuşdu. Qadın familiyasına görə isə onu polisə çağırıb çək-çevirə salmışdılar.

Sonrakı illərdə Mir Mahmud Kazımovski təkə dram əsərlərində deyil, yeni yaranan milli opera tamaşalarında da çıxış etmişdir. 1908-ci il yanvarın 12-də bəstəkar, milli operamızın banisi Üzeyir Hacıbəylinin “Leyli və Məcnun” əsəri ilk dəfə tamaşaya qoyulanda Mir Mahmud Kazımovski Leylinin atası obrazını ifa etməklə bərabər, ərəb rollarında da oynamışdır.

Teatr sənətini ürəkdən seven, taleyini səhnə fəaliyyətinə bağlayan Mir Mahmud özü də opera teatrı üçün 4 operetta, dram teatrı üçün “Həmşəri mənzili”, “Kəndxuda”, “Nadanlar”, “Uşaq mənimdir...” pyeslərini yazmışdır. Onun 14-ə qədər böyük və kiçik həcmli səhnə əsəri vardır: “Daşım-daşım”, “Molla Cəbi”, “Vurhavur”, “Nə qanır, nə qandır”, “Yaftuməli”, “Ədalət divanı”, “Kəblə Xosrəmməd”, “Vəfasız məşuqə”, “Cümşüd bəy” və s. Əyləncəli pyes olaraq bu əsərlər on illərlə Azərbaycan səhnəsindən düşməmişdir.

Peşəkar aktyorlarımızın ilk nəslinə mənsub Mir Mahmud Kazımovski sovet dövrünün əvvəllərində Bakı Azad Tənqid-Təbliğ Teatrında işləmiş, ömrünün sonuna qədər isə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çalışmışdır. O, 1921-ci ildə Dərbənddə Azərbaycan teatrının yaradıcılarından biri olmuşdur. İstedadlı aktyor müxtəlif teatrların səhnələrində “Lənkəran xanının vəzirini” (Ağa Bəşir), “Keçmişdə qaçaqlar” (İvan bəy), “Pəhlivanani zəmana” (Cahangir bəy), “Müsiabəti Fəxrəddin” (Əhməd), “Ölülər” (Mirzə Hüseyn və Azarlı), “Çəkməçi Seyfulla” (Allahqulu), “Dəmirçi Gavə” (Nozər), “Otello” (Rodriqo), “Romeo və Culyetta” (əcazi), “Vaqif” (Qurban kişi), “Toy” (kolxoçu) və s. tamaşalarda bir-birindən maraqlı rollar ifa etmişdir.

Azərbaycan milli səhnəsinin fədakar xadimlərindən olmuş, milli teatr tariximizə parlaq səhifələr

Baba, oğul və nəvə Kazımovskilər

yazmış Mir Mahmud Kazımovski rejissor kimi də fəaliyyət göstərmiş, teatr dəstələrində, öz fəaliyyət dərnəklərində öz əsərlərini, digər yazıçıların “Yadımdadır”, “Güzəməlinin övrəti”, “Müsiabəti Fəxrəddin”, “Vətən”, “Müfəttiş”, “Bəxtsiz cavan”, “Pəri cadu” kimi pyeslərini tamaşaya qoymuşdur. O, səhnə fəaliyyəti ilə yanaşı, pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, “Nicat” Maarif Cəmiyyəti nəzdindəki məktəb komissiyasının işində fəal çalışmış, öz təşəbbüsü ilə açdığı məktəbdə dərs demiş, axşam kurslarında müəllimlik etmişdir.

Mir Mahmud Kazımovski bir müddət rus dili, rəsm, nəğmə, hesab dərslərini deməklə yanaşı, həm də məktəblərdə idman dərsi aparmışdır. O da maraqlıdır ki, Azərbaycanda idmana aid ilk dərsliyin müəllifi Mir Mahmud Kazımovski olmuşdur. Orta məktəb dərsliyi həcmində həmin kitabdakı 200-dək şəkili də müəllif özü çəkmişdir.

Azərbaycanın əməkdar artisti, teatr xadimi Mir Mahmud Kazımovski ömrünün sonunadək incəsənət və maarif sahəsində yorulmaq bilmədən çalışmışdır. O, bir müddət Bakı Kinostudiyasında da işləmiş, “Bismillah” (1925), “Bakılılar” (1938), “Kəndlilər” (1939) və s. filmlərdə epizodik rollarda çəkilmişdir.

Azərbaycan mədəniyyətinin fədakar mücahidi, artist, rejissor, dramaturq və pedaqoq Mir Mahmud Kazımovski 1940-cı il dekabrın 1-də 58 yaşında vəfat etmişdir. Bir ildən sonra Azərbaycanın mədəni icimaiyyəti unudulmaz sənətkar Mir Mahmud Kazımovskinin anadan olmasının 140 illiyini qədirbilənlərlə qeyd edəcəkdir.

Oğul Rauf Kazımovski

Kazımovskilərin ikinci tanınmış nümayəndəsi – Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi, pedaqoq, görkəmli rejissor Rauf Kazımovski Bakıda Azərbaycan milli teatr səhnəmizin fədailərindən və korifeylərindən biri Mir Mahmud Kazımovskinin ailəsində 1928-ci il dekabrın 31-də dünyaya göz açmışdır. Ata oğlunu körpəsini gələcəkdə özü kimi sənətkar görmək istədiyini arzulamışdır. Uşaq atasının çalışdığı Dövlət Dram Teatrının çevrəsində sənətə məhəbbət ruhunda böyümüşdür. Uşaq 12 yaşına çatanda ata dünyasını dəyişmiş, Mir Mahmud müəllimə oğlu Raufu öz davamçısı kimi görmək qismət olmamışdır.

Rauf Kazımovski atasının arzularını həyata keçirərək, 1946-cı ildə Azərbaycan Teatr İnstitutunun rejissorluq fakültəsinə daxil olmuşdur. Ali təhsil illərində yaxşı oxuduğuna və ixtisas dərslərində fərqləndiyinə, müəllimlərinin diqqətini cəlb etdiyinə görə 1952-ci ildə ən istedadlı məzun kimi onun təyinatı Azərbaycan Dövlət Radio Verilişləri Komitəsinə verilmiş, ədəbiyyat şöbəsində baş redaktor və rejissor vəzifələrində uğurla çalışmışdır.

1952-ci ildən başlayaraq, milli radioda monumental klassik tamaşaları, pyesləri ilk dəfə səhnələşdirən, bu sahənin bünövrəsini qoyan Rauf Kazımovski olmuşdur. Onun quruluş verdiyi “O, olmasın, bu, olsun”,

“Bir gəncin manifesti”, “Kəllə”, “Arxip baba və Lyonka”, “Şeyx Sənan”, “Səyavuş”, “Ölülər”, “Kral Lir”, “Hamlet”, “On ikinci gecə”, “Almaz”, “Od gəlini”, “Fərhəd və Şirin”, “Qaçaq Nəbi”, “Lənkəran xanının vəzirini”, “Müfəttiş”, “Alov” və s. radio tamaşalarını biz sev-sevə dinləmişik. Bu tamaşalar bu gün milli radiomuzun qızıl fondunu təşkil edir.

Rauf Kazımovskinin adı həm də Azərbaycan Milli

tanış olanda, doğrusu, orada yazılanlara inana bilmədim. 35 il ərzində (tərcümeyi-halını 2009-cu ildə yazmışdı – A.K.) yüzlərlə bədii-publisistik verilişləri, teatr proqramlarını, televiziya tamaşalarını, televiziya bədii və sənədli filmlərini bir adam necə hazırlayıb ortaya çıxara bilərdi?!

Yaradıcılığında fərqli olaraq tərcümeyi-halı çox qısaqdır. Ələkbər 1953-cü il iyunun 10-da Bakıda dünyaya göz açıb. 1976-cı

Televiziyanın ilk təməl daşını qoyanlardan biri kimi televiziya tarixinə düşmüşdür. O, 1956-cı il fevralın 14-dən, milli televiziyanın yarandığı gündən onun baş rejissoru olmuş və ömrünün sonuna qədər televiziya rejissorluğu sənətini inkişaf etdirmişdir.

İstedadlı rejissor müxtəlif səpkili verilişlər hazırlamaqla yanaşı, bir sıra bədii televiziya filmləri üzərində də həvəslə çalışmışdır. O, 60-cı illərin əvvəllərindən başlayaraq, “Körpə” (1962), “Yun şal” (1965), “Poçt qutusu” (1967), “Bəşir Sə-fəroğlu” (1969), “General” (1970), “Aktresanın təbəssümü” (1974) və s. bədii televiziya filmlərinin həm ssenari müəllifi, həm də quruluşçusu olmuşdur.

Monumental tamaşalar hazırlamaq istedadlı televiziya rejissoru Rauf Kazımovskinin çoxşaxəli yaradıcılığının əsas qayəsini təşkil etmişdir. O, onlarla tamaşaya televiziya ekranında ikinci həyat vermişdir. Milli televiziyanın canlı şəkildə ilk teatr-tamaşası Rauf müəllimin öz təklif və təşəbbüsü, rejissorluğu ilə 1956-cı ildə hazırladığı dramaturq Nəriman Nərimanovun “Şamdan bəy” komediyası olmuşdur.

Görkəmli sənətkar Rauf Kazımovskinin televiziya tamaşaları çoxdur: “Leyli və Məcnun”, “Ölülər”, “Danabaş kəndinin əhvalatları”, “Hacı Qara”, “Laçın yuvası”, “Körpüsəlanlar”, “Cənnətin qəbzi”, “Canlı meylit”, “Bəxtsiz cavan”, “Müsiabəti Fəxrəddin”, “Ovod”, “İt gəzdiren qadın”, “Şirvan gözəli” və s. 1961 – 1962-ci illərdə rejissor Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya teatrında iki böyük əsəri – “Hacı Kərimin aya səyahəti” və “Tbilisi nəğməsi”ni tamaşaya qoymuşdur. Bu iki əsər uzun müddət həmin teatrın repertuarından düşməmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyev televiziya işçiləri ilə bir görüşündə özünü rejissora tutub demişdir: “Mən Rauf Kazımovskini hələ 50-ci illərdə radioda fəaliyyətindən tanıyıram. Onun radio-tamaşaları respublikada böyük rezonansa səbəb olmuşdu. “O, olmasın, bu, olsun”, “Bir gəncin manifesti”, “Şeyx Sənan”, “Arxip baba və Lyonka”, xüsusilə, Nazim Hikmətin məşhur “Kəllə” radio-tamaşasını indi də kimi yaxşı xatırlayıram”.

Rauf Kazımovski uzun müddət indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində rejissor və aktyor sənəti fənnindən dərs demiş, bir çox görkəmli rejissor, aktyor və müğənnilərin savadlı yetişməsində öz bilik və bacarığını əsirgəməmiş, onların püxtələşməsində böyük zəhmətli olmuşdur.

Nəvə Mir Mahmud Kazımovski atasını belə xatırlayır: “Atamız Rauf Kazımovski gözəl ailə başçısı, həyat yoldaşına, övladlarına qəlbən bağlı bir ziyalı idi. Rauf Kazımovskinin Milli Tele-Radiomuzun daima yüksəlişi, tərəqqisi naminə çəkdiyi əmək və zəhməti danılmazdır. Kiçik qardaşım Ələkbər Kazımovski onun sənət yolunu layiqincə, şərəf və ləyaqətlə davam etdirmişdir”.

Nəvə Ələkbər Kazımovski

Sənət və insanıyyətlik estafetini baba və atasından qəbul edən televiziya rejissoru Ələkbər Kazımovski xatirələrində yazmışdır: “Atamı çox cavan itirdik, 48 yaşında. Amma xoşbəxtəm ki, mən babamın və atamın sənət yolunu davam etdirirəm. Teatr sənətinə, rejissorluğa məhəbbət qandan gəlib. Əvvəl aktyorluq fakültəsində oxusam da, sonra rejissorluqda təhsilimi davam etdirdim. Mənim də ustadam Mehdi Məmmədov oldu. O, fenomen rejissor idi”.

Əməkdar incəsənət xadimi, rejissor Ələkbər Kazımovskinin yaradıcılıq tərcümeyi-halı ilə

ildə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun rejissorluq fakültəsini bitirib. Hələ tələbə ikən, 1974-cü ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində rejissor köməkçisi kimi fəaliyyətə başlayıb. Burada onun ilk müstəqil işi “Komediya aləminə səyahət” verilişi olub. Həmin verilişdə Nəsimə Zeynalova, Əliağa Ağayev, Fazil Salayev və digər görkəmli aktyorlarla işləyib.

Kazımovskilər nəslinin ənənəsini yaşatmağı özünə şərəf və borc bilən sənətkar “Azərbaycanelefilm” Yaradıcılıq Birliyində ondan artıq film, o cümlədən “Günün sanatoriyası” (2 hissəli musiqili), “Tənha durna uçuşu”, “Şirin bülbül”, “Simuzər”, “Sabiqlər”, “Sabiqlərini yeni sərgüzeşti”, “Toy”, “Yeni həyat” bədii film və film-tamaşa, “Qeybdən gələn səs”, “Mötəbər insanlarımız”, “Vurğun ocağı”, “Nəriman Həsənzadə”, “Taleyimdən qaça bilmədim”, “Dəmirgac kimi” sənədli televiziya filmlərini çəkmişdir.

1996-cı il fevralın 10-da Gənc Tamaşaçıları Teatrında “Nadir Şah”ın ilk tamaşası oldu. Tamaşa uğurlu alındı. Quruluşçu rejissor Ələkbər Kazımovskinin sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Tamaşadan sonra o, “Mən, sanki, atamın qarşısında imtahan verirdim”, – deyirdi. Ələkbər müəllim uzun müddət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində pedaqoji fəaliyyət göstərdi. O, gənc tele-rejissorlara öz sevdiyi peşəsini həvəslə öyrədir.

Görkəmli şair Bəxtiyar Vahabzadənin “Üreyimlə başbaşa” poeması əsasında 1997-ci ildə Ələkbər Kazımovski səhnələşdirilmiş kompozisiya hazırlamışdı. Ümummilli lider Heydər Əliyev şəxsən bu kompozisiyaya baxandan sonra Bəxtiyar müəllimə zəng vurub, ekran əsəri barədə öz fikrini bildirmiş, hətta rejissorun kim olduğunu soruşmuşdu. Ertəsi gün xəbərər proqramında bu barədə məlumat verilmişdi.

Ələkbər Kazımovskinin müxtəlif illərdə hazırladığı “Qohumlar” (Mir Cəlal), “Adı sənin, dadı mənim”, “Mənziliniz mübarək!” (S.Dağlı), “Mədinənin ürəyi” (M.İbrahimov), “Sonuncu məhəbbət” (R.Əhmədzadə), “Həç demirsən, Ələsgərim haradadır” (Aşıq Ələsgər), “Ah, bu qadınlar”, “Kənddən gələn var” (M.Muradxanlı), “Pa atonnan!” (M.Əlizadə) və s. televiziya tamaşaları dəyərlı sənət əsərləridir.

İstedadlı televiziya rejissoru kimi Ələkbər Kazımovskinin “Yumoristik novellalar”, “Səhər görüşləri”, “Hekayə axşamı”, “Ədəbi söhbətlər”, “Komediya aləminə səyahət”, “Bir aktyorun teatrı” və digər verilişlərini tamaşaçıların yaşlı nəslə yaxşı xatırlayır. Ələkbər uzun illər Azərbaycan televiziyasında səmərəli fəaliyyətinə və milli televiziyanın inkişafındakı xidmətlərinə görə 2006-cı ildə Azərbaycan Respublikasının “Əməkdar incəsənət xadimi” fəxri adına layiq görülmüşdür.

Aydın KAZIMZADƏ,
Əməkdar mədəniyyət işçisi və
Əməkdar incəsənət xadimi,
kinoşünas